

Jan Iluk

Uniwersytet Śląski w Katowicach/ Polska

Łukasz Iluk

Wyższa Szkoła Finansów i Prawa w Bielsku-Białej/ Polska

Znaczenie ekwiwalencji tekstowo-normatywnej w przekładzie aktów prawnych i sposoby jej ustalania

ABSTRACT

The importance of text-normative equivalence
in the translation of law acts and the ways of its determination

In the article, the problem of text-normative equivalence has been addressed. It was introduced by W. Koller in 1979, but so far it has not been further developed in the literature. Preserving textual and normative equivalence is particularly important in the translation of law texts. Therefore, the question arises about the parameters of equivalence. The article shows that in law acts such objective parameters are the specific attendance and distribution of lexical resources. They allow for a precise establishment of normative equivalents in the target language.

Keywords: translation studies, law language, specialist vocabulary, text-normative equivalence

Wstęp

W procesie translacji – jak słusznie zauważyła Kielar (2013: 9) – „tekst przekładu pozostaje pod wpływem konwencji tekstowych j¹, które ukształtowały tekst oryginału, ale ze względu na odbiorców przekładu musi nawiązać do praktyki komunikacyjnej j²”, ponieważ – jak argumentuje cytowana autorka – konwencje tekstowe obowiązujące w wyjściowej kulturze prawnej na ogół nie są znane odbiorcom w języku docelowym, a na tłumaczenia dosłowne reagują negatywnie

(tamże: 30), zwłaszcza jeśli dokonane przekłady budzą wątpliwości interpretacyjne. Dostrzegając ten problem w przekładach europejskich aktów prawnych na język polski, w „Vademecum tłumacza. Wskazówki redakcyjne dla tłumaczy” w wersji z 2016 r. wskazuje się na źródła błędów translacyjnych i kryterium jakości przekładu. Problem ten ujęto w następujący sposób:

Większość błędów stylistycznych w tekstach tłumaczonych to „pozostałości” składni, frazeologii, idiomatyki języka oryginału. Stylistycznie prawidłowe tłumaczenie powinno brzmieć jak tekst napisany od razu po polsku, bez żadnych śladów po języku, z którego tłumaczono (tamże: 40).

Przytoczony cytat jest wyraźnym apelem o maksymalne zachowanie w języku docelowym ekwiwalencji tekstowo-normatywnej w przekładzie aktów prawnych.

Podobne przekonanie miał Koller, który już w 1979 r. wyróżnił obok ekwiwalencji denotatywnej ekwiwalencję tekstowo-normatywną, przypisując jej wysoki priorytet w procesie translacyjnym (Koller 1979: 187). Jest ona zachowana, jeśli konwencje stylistyczne tekstu wyjściowego zostały dostosowane do konwencji tekstowej w języku docelowym, obowiązujących w danym gatunku tekstu. Warunek ten spełniają pojedyncze wyrazy, syntagmy, frazemy lub nawet całe wypowiedzi (Koller 2001: 247 i nast.).

W dalszej części artykułu skupimy uwagę na zasadach wyboru środków leksykalnych w aktach prawnych. Ich uwzględnienie umożliwia precyzyjniejsze ustalanie odpowiedników normatywnych w języku docelowym. Do egzemplifikacji problemu posłużymy się wyrazami *data* i *dzień* oraz *Tag* i *Datum* w znaczeniu terminu kalendarzowego, użytymi w polskim, niemieckim i austriackim prawie procesowym.

1. Konwencje doboru słownictwa w aktach prawnych i ich wpływ na strategie przekładu

Akceptując założenie, że przekład tekstu prawnego ma pełnić taką samą funkcję jak oryginał i w miarę możliwości brzmieć tak, jakby pierwotnie został sporządzony w tym języku, konieczne jest dostosowanie translatu do konwencji stylistycznych w języku docelowym (w języku prawa do norm preskryptywnych)¹. Występują one na różnych płaszczyznach: leksykalnej, gramatycznej², strukturalnej, w układzie graficznym, w interpunkcji i in.

1| Postulat ten jest możliwy do zrealizowania w tłumaczeniach zorientowanych na odbiorcę. W literaturze przedmiotu noszą nazwę tłumaczeń komunikatywnych, dynamicznych lub ukrytych.

2| Problem ekwiwalencji tekstowo-normatywnej w zakresie składni został podjęty w Iluk/Iluk 2019.

Choduń (2006: 28) wymienia trzy zasadnicze czynniki mające wpływ na dobór leksyki aktów prawnych:

1. „kultura prawna, rozumiana jako tradycja prawnicza, w której formułowane są teksty aktów prawnych”
2. „dyrektywy redagowania tekstów prawnych, wskazujące, jakimi kryteriami ma się kierować redaktor, formułując tekst aktu prawnego”
3. „kryterium pragmatyczne, odnoszące się do sytuacji komunikacyjnej, umożliwiające odpowiedni dla danej sytuacji komunikacyjnej dobór środków synonimicznych tego, który jest dla danej sytuacji najwłaściwszy”.

Z powyższego widać, że wybór środków językowych w tekście prawnym nie jest przypadkowy, lecz wynika z przyjętych celów kodyfikacji i stosowanych w nim konwencji. Konwencje użycia środków leksykalnych ujawniają się w typowych związkach łączliwych, wyborze stosownych odcieni znaczeniowych³, wariantu stylowego⁴ lub wyrazu z określonego zbioru synonimów. Wpływ na ten wybór ma nie tylko pole tematyczne regulacji prawnej (Gizbert-Studnicki 1986: 73), lecz także obowiązujące normy preskryptywne oraz konwencje w danej kulturze prawnej, które wymagają szczegółowych badań komparatystycznych. Na przykład *młodociany* w Kodeksie karnym⁵ (art. 10) to nieletni sprawca czynu zabronionego; *nieletni* to według Ustawy z dnia 26 października 1986 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich⁶ nieletnia osoba, wobec której stosuje się środki wychowawcze, a *małoletni* to w prawie karnym ofiara czynu zabronionego. Wskazane rozróżnienie nominacyjne znajduje swoje odbicie również w następujących kolokacjach: *młodociany przestępca – ośrodek dla nieletnich – małoletnia ofiara*⁷. Podobne, ale nie identyczne rozróżnienie obowiązuje w prawie niemieckim⁸.

Na płaszczyźnie leksykalnej tłumaczenie sprowadza się do poszukania oraz wyboru odpowiedników przekładowych spełniających kryterium semantyczne i zachowania konwencji stylistycznych w języku docelowym. W tym kontekście Kierzkowska (2007: 90) zauważa, że w przypadku tekstów specjalistycznych, w tym prawnych, obowiązuje imperatyw uzusu terminologicznego. Polega on tym, że terminy przekłada się za pomocą terminów usankcjonowanych na arenie międzynarodowej, krajowej lub lokalnej. Norma ta wyklucza inne nazwy, nawet jeśli są semantycznie kongruentne. Dotyczy to zwłaszcza relacji leksykalnych jeden do wielu (1: wiele) ekwiwalentów w języku docelowym, których funkcja referencyjna

3| Porównaj odcienie znaczeniowe terminów *Hauptversammlung* i *Generalversammlung* (Iluk 2012: 11).

4| Np. wyraz rodzimy lub pochodzenia obcego: *darczyńca* vs. *donator*.

5| Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 ze zm.).

6| Dz.U. 1982 nr 35 poz. 228 ze zm.

7| W tekstach medialnych, zwłaszcza w prasie kolorowej, nie przestrzega się tej dyferencjacji terminologicznej i wszystkie te trzy pojęcia prawne używa się synonimicznie.

8| Więcej na ten temat w Iluk 2013.

jest podobna, natomiast wyraźnie różnią się frekwencją i/lub dystrybucją. Jeśli zachodzi taka sytuacja, może się zdarzyć, że nawet najbliższy naturalny odpowiednik w języku docelowym może nie spełniać kryteriów ekwiwalencji tekstowo-normatywnej⁹. W takiej sytuacji niezbędna jest stosowna wiedza o języku prawnym, jego konwencjach tekstowych w wyjściowym i docelowym systemie prawnym oraz, co jest nie mniej ważne, sposobie interpretacji tekstów prawnych przez samych prawników. Jest ona zatem podstawowym warunkiem zachowania ekwiwalencji tekstowo-normatywnej w przekładzie (Iluk 2016: 505–507; Iluk 2017: 232–233).

2. Frekwencja wyrazów wykładnikiem ekwiwalencji tekstowo-normatywnej

Frekwencja użycia wyrazów w konkretnym akcie prawnym ujawnia preferencje leksykalne w funkcji referencyjnej. Co więcej, tworzone przez nie związki mają charakter powtarzalny, co potwierdza istnienie określonych konwencji redakcyjnych. Jeśli zatem elementy leksykalne w przekładzie dosłownym, bazującym na ekwiwalencji formalnej, cechuje odmienna frekwencja, to tym samym naruszają wymogi ekwiwalencji normatywnej, ponieważ nie uwzględniają norm preskryptywnych w języku docelowym. Problem ten ilustruje przykład frazy *termin biegnie od*, która w Kodeksie postępowania cywilnego¹⁰ występuje 15 razy, natomiast jej formalny ekwiwalent w niemieckim Kodeksie postępowania cywilnego¹¹ (DE ZPO) tylko raz. Oznacza to, że w niemieckim języku prawnym używa się innego określenia do wyrażenia tej samej treści. Jest to fraza *die Frist beginnt mit*, która w DE ZPO występuje aż 26 razy. Ustalone dane dotyczące frekwencji obu fraz potwierdzają istnienie konwencji tekstowych w określaniu momentu czasowego, od którego liczy się np. określone skutki prawne danej czynności procesowej. W niżej zacytowanych przykładach tych fraz ignoruje się ten fakt:

Art. 124. § 2 Kpc: [...] a termin do wniesienia zażalenia na postanowienie biegnie od dnia jego doręczenia pełnomocnikowi. → die Beschwerdefrist läuft ab dem Tag, an dem der Beschluss dem Bevollmächtigten zugestellt wurde¹².

-
- 9| Tak na przykład normę preskryptywną, czyli imperatyw uzusu terminologicznego, polskiej nazwy złożonej *biologiczny ojciec* spełnia w języku niemieckim wyłącznie *leiblicher Vater*. Semantycznie kongruentne, synonimiczne określenie *biologischer Vater* tego wymogu nie spełnia. Z tego względu nie ma statusu ekwiwalentu normatywnego i nie można go używać w tekstach prawnych.
- 10| Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964 nr 43 poz. 296 ze zm.).
- 11| Zivilprozessordnung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781).
- 12| Tłumaczenie urzędowe polskiego Kodeksu postępowania cywilnego bez podanego nazwiska autora przekładu (vide: Dz.U.64.43.296-tłum.).

§ 311 (2) DE StPO: die Frist beginnt mit der Bekanntmachung (§ 35) der Entscheidung. → termin rozpoczyna biec w chwili ogłoszenia postępowania.

§ 314 (2) DE StPO: so beginnt für diesen die Frist mit der Zustellung, [...] → to bieg terminu rozpoczyna się w chwili doręczenia mu wyroku

§ 320 (2) DE ZPO: Die Frist beginnt mit der Zustellung des [...] Urteils → Termin zaczyna swój bieg w chwili doręczenia wyroku¹³.

Nie zachowano w nich ekwiwalencji tekstowo-normatywnej w ten sposób, że użyte odpowiedniki w kodeksach docelowego systemu prawnego mają frekwencję zerową. Ponadto są niepoprawne pod względem gramatycznym lub nawet logicznym. Pozytywnym przykładem zachowania ekwiwalencji tekstowo-normatywnej w tłumaczeniu frazy *termin biegnie od* jest przekład art. 445 § 1 Kpk na język niemiecki, dokonany przez Weigend (2004):

*Termin do wniesienia apelacji wynosi 14 dni i **biegnie** dla każdego uprawnionego od daty doręczenia mu wyroku z uzasadnieniem. → Die Frist für die Einlegung der Appellation beträgt 14 Tage und **beginnt** für jeden Berechtigten mit der Zustellung des Urteils mit Gründen¹⁴.*

Zastosowany ekwiwalent funkcjonalny *beginnt mit* jest zgodny z konwencją językową stosowaną w niemieckim Kodeksie postępowania karnego (DE StGB). Ponadto jego użycie upraszcza strukturę gramatyczną w języku docelowym. Dzięki temu przekład wyraźnie zyskuje na klarowności.

3. Dystrybucja wyrazów wykładnikiem ekwiwalencji tekstowo-normatywnej

Drugim istotnym wykładnikiem ekwiwalencji tekstowo-normatywnej jest dystrybucja. Pod tym pojęciem należy rozumieć te obszary (konteksty), w tym dziedziny prawa lub nawet konkretne akty normatywne, w których używa się określonych form językowych w celu wyrażenia stosownych treści (Iluk 2015b: 639–640).

Specyficzne użycia nazw w poszczególnych dziedzinach prawa czy nawet konkretnych przepisach są wyrazem stosowania norm preskryptywnych wyznaczających sposób użycia środków językowych. Są one przestrzegane w komunikacji prawniczej w taki sposób, że określonych wyrażen używa się zgodnie z ich zapisem w danym akcie normatywnym. Por. zapis treści § 184, ust. 1, zd. 1 DE ZPO:

13| Zacytowane tłumaczenia wybranych artykułów niemieckiego kodeksu postępowania karnego (StPO 2016) i cywilnego (ZPO 2016) zostały wykonane przez Tuorę-Schwierskott.

14| Wytłuszczenie autorów.

Das Gericht kann bei der Zustellung nach § 183 Absatz 2 bis 5 anordnen, dass die Partei innerhalb einer angemessenen Frist einen Zustellungsbevollmächtigten benennt, der im Inland wohnt oder dort einen Geschäftsraum hat, falls sie nicht einen Prozessbevollmächtigten bestellt hat. [...]

z cytatem autentycznego pisma procesowego skierowanego przez sąd do strony pozwanej:

Gemäß Paragraph 184, Abs. 1, Satz 1 der deutschen ZPO wird angeordnet, dass Sie einen Zustellungsbevollmächtigten benennen, der im Inland wohnt oder dort einen Geschäftsraum hat, falls Sie nicht einen Prozessbeauftragten bestellen.

Podstawowa zmiana polega na zamianie ogólnego określenia *strona* (*eine Partei*) na zwrot adresatywny *pan* (*Sie*) zgodnie z wymogami korespondencji do konkretnego adresata jako strony procesowej. Druga zmiana polega na opuszczeniu określenia *das Gericht*, ponieważ w cytowanym zdaniu jest agensem informującym stronę postępowania o wydanym rozstrzygnięciu. Pozostałe elementy tego przepisu w cytowanym piśmie zostały zachowane dosłownie.

Charakterystyczne sposoby użycia środków językowych są zatem wyrazem konwencji redakcyjnych (stylistycznych), których w procesie przekładu nie można stracić z pola widzenia. Problem w przekładzie polega na tym, że nazwa w docelowym języku, która nie ma statusu terminu lub występuje w innym dziale prawa niż w tekście wyjściowym, nie spełnia wymogów ekwiwalencji tekstowo-normatywnej w zakresie dystrybucji. Kwestię tę ilustruje pole leksykalne tworzone przez następujące nazwy: *advokat*, *pełnomocnik procesowy* i *obrońca*. W postępowaniach cywilnych *advokat* to *pełnomocnik procesowy*, w postępowaniach karnych to *obrońca*, ale wyłącznie w stosunku do oskarżonego lub podejrzanego. *Advokat* pokrzywdzonego w procesie karnym nosi nazwę *pełnomocnika*¹⁵. Nieuwzględnienie tego typu ograniczeń dystrybucyjnych w procesie przekładu narusza wymogi ekwiwalencji tekstowo-normatywnej. Użyte określenia niezgodnie z ich dystrybucją należy traktować jako błąd translacyjny. Naruszenia zasad ekwiwalencji tekstowo-normatywnej polegają często na tym, że w przekładach pism procesowych dotyczących zobowiązań cywilnych stosuje się sformułowania występujące w procesie karnym lub odwrotnie albo zastosowane odpowiedniki nie są uzualnymi określeniami w danym rodzaju tekstu.

Por. fragment autentycznego pisma procesowego: [...] *werde ich im Termin zur mündlichen Verhandlung beantragen, den Beklagten zu verurteilen, [...]* z jego przekładem na język polski: *na rozprawie zwrócę się z *prośbą o *skazanie pozwanego*¹⁶.

15| Inną sprawą jest fakt, że obie funkcje może pełnić tylko prawnik uprawniony do wykonywania tej funkcji.

16| Gwiazdką zaznaczono określenia naruszające zasady ekwiwalencji tekstowo-normatywnej.

4. Przyczyny naruszania ekwiwalencji tekstowo-normatywnej

Potencjalne niebezpieczeństwo naruszenia norm preskryptywnych w zakresie wyboru odpowiedników leksykalnych w tekście docelowym jest duże, ponieważ słowniki translacyjne na ogół nie zawierają stosownych informacji (Iluk 2015a: 415–416), a znaczenia wyrazów w języku standardowym często nie ujawniają dyferencjacji prawnych, tak jak to ma miejsce w przypadku znaczenia wyrazu *advokat* w języku polskim. Zgodnie z definicją podaną w SJP online *advokat* to „prawnik zajmujący się udzielaniem porad prawnych i obroną oskarżonego”.¹⁷ Jak widać, z podanej definicji słownikowej nie wynika rozróżnienie pojęciowe i dystrybucyjne obowiązujące w prawie procesowym. Drugim ważnym powodem jest brak wystarczającej orientacji terminologicznej w co najmniej dwóch systemach prawnych przez tłumaczy-nieprawników. Dlatego słusznie zauważa Matulewska (2010: 57), że ustalenie odpowiedników spełniających warunki ekwiwalencji tekstowo-normatywnej możliwe jest przez porównanie tekstów paralelnych. W przypadku języka prawa takie porównanie powinno uwzględniać dziedzinę prawa, a nawet przepisy dotyczące podobnego problemu prawnego (Iluk 2015a: 418–419). Ze względu na sposób kształcenia tłumacze na ogół nie są w wystarczającym stopniu przygotowywani do tego, by potrafili ustalić adekwatny tekst paralelny (por. Iluk 2016b).

Problem wyboru odpowiedników normatywnych w przekładach nie powstaje wyłącznie w przypadku usankcjonowanych terminów. Występuje również podczas przekładu nazw niemających takiego statusu. Zagadnienie to w języku prawa jest jeszcze mało zbadane. Wyjątek stanowią związki łączliwe. Z oczywistych względów budzą szerokie zainteresowanie zwłaszcza lingwistów i leksykografów. Wypracowane przez nich definicje oraz narzędzia badawcze pozwalają na dokładną identyfikację związków łączliwych i ich opis. Natomiast analiza leksykalnych konwencji redakcyjnych pozwala szerzej ująć problem wyboru wyrazów w aktach prawnych.

5. Definicje słownikowe wybranych do analizy jednostek leksykalnych

Upoważnione organy publiczne mogą wyznaczać terminy na wykonanie lub zaniechanie określonych czynności lub ustalać daty określonych zdarzeń mających skutki prawne oraz potwierdzać ich wykonanie lub zaistnienie. Jest to stała praktyka, wynikająca ze stosownych przepisów. W tym celu określa się dzień kalendarzowy lub potwierdza się rzeczony fakt określoną datą. W tej funkcji używa się synonimicznych wyrazów *dzień* i *data*, a w języku niemieckim ich naturalnie

17 | SJP online, dostęp 17.03.2020 r.

najbliższych ekwiwalentów leksykalnych *Tag* i *Datum*. Z tego względu w dalszej części artykułu podjęty problem zostanie przedstawiony na przykładzie konwencji użycia tych wyrazów w polskim, niemieckim i austriackim prawie procesowym.

WSJP¹⁸ definiuje *dzień* jako „określony termin, oznaczony według kalendarza”, a *datę* jako „numer określonego dnia, miesiąca, roku wskazany zgodnie z kalendarzem”. Na podstawie tych definicji można przyjąć, że oba wyrazy w języku standardowym są synonimami.

Według DWDS¹⁹ *Datum* to „kalendermäßige Bezeichnung eines bestimmten Tages”, czyli kalendarzowe określenie konkretnego dnia w roku. Natomiast definicje słownikowe podane dla wyrazu *Tag* nie pokrywają się z kontekstowym znaczeniem, w jakim używany jest ten wyraz w aktach prawnych. W takich kontekstach, jak:

- › (Ort und) Tag der Verhandlung
- › Tag (und Ort) der Geburt
- › Tag der Eintragungsanordnung
- › Tag der Hauptverhandlung
- › Tag der Zustellung

Tag realizuje podobne znaczenie jak *Datum*, co potwierdzają semantycznie kongruentne wyrażenia z tym wyrazem, czasami nawet w ramach tego samego aktu prawnego:

- › Datum der Zustellung
- › Datum der Eintragungsanordnung
- › Geburtsdatum

Na marginesie warto dodać, że niemiecki wyraz *Tag* w takich złożeniach, jak *Bundestag*, *Landtag*, *Kreistag*, *Kirchentag*, *Katholikentag*, *Apothekertag*, *Anglistentag*, *Parteitag* realizuje stylistycznie nacechowane znaczenie *zjazd*, *zgromadzenie*²⁰.

6. Frekwencja i dystrybucja analizowanych wyrazów

W przypadku leksyki wykładnikami konwencji redakcyjnych należy uznać frekwencję danego wyrazu w konkretnym akcie prawnym i jego dystrybucję. Wymienione wyżej narzędzia badawcze są proste w stosowaniu i dostarczają empirycznego materiału do wykorzystania w translacji i leksykografii. Model takich badań został przedstawiony w Iluk/ Iluk 2020. Frekwencję użycy wyrazów *Datum* / *data* i *Tag* / *dzień* użytych w interesującym nas znaczeniu w kodeksach postępowania cywilnego i karnego przedstawia poniższa tabela.

18| <https://www.wsjp.pl>, dostęp 23.09.2020 r.

19| <https://www.dwds.de>, dostęp 23.09.2020 r.

20| Por. DWDS <https://www.dwds.de/wb/Tag>, dostęp 21.03.2020 r.

Tabela 1: Różnice w częstości użyciu i dystrybucji analizowanych wyrazów w poszczególnych działach prawa i krajach.

Kraj	Kpc Datum / data	Kpk Datum / data	Kpc Tag / dzień	Kpk Tag / dzień
PL	60×	67×	≈ 234× ²¹	≈ 43×
DE	17×	2×	13×	7× ²²
AT	14× (łącznie 48×) ²³	2×	5×	27×

Opracowana tabela ujawnia ewidentne różnice w częstości użyciu i dystrybucji analizowanych wyrazów w poszczególnych działach prawa i krajach. Najistotniejsze różnice statystyczne są następujące:

- ▶ Najwyższa frekwencja wyrazów *data* i *dzień* cechuje polskie prawo procesowe. Znacząca przewaga użyciu wyrazu *dzień* w znaczeniu „dzień kalendarzowy” występuje w Kpc. Jest to wyraz preferowanego użycia tego słowa w powtarzalnych kookurencjach. Natomiast w Kpk jest odwrotnie. Przeważa tu użycie wyrazu *data*. Może to świadczyć o tym, że w tej gałęzi prawa w większym stopniu unika się użyciu wieloznacznego wyrazu *dzień*. Dane frekwencyjne ukazują wyraźne różnice dystrybucyjne obu wyrazów w polskich kodeksach.
- ▶ Wyraz *Datum* cechuje wysoka frekwencja w DE ZPO, jak również austriackim Kodeksie postępowania cywilnego²⁴ (AT ZPO), natomiast w kodeksach postępowania karnego każdego z tych państw jego użycie ograniczone jest do pojedynczej słowoformy²⁵.
- ▶ W porównaniu z frekwencją wyrazu *dzień* użycie *Tag* w DE ZPO i DE StGB jest relatywnie niskie²⁶.
- ▶ Wyraz *Tag* wykazuje najwyższą frekwencję w AT StGB; w DE ZPO 13 razy, natomiast w Kpk jedynie 7 razy.

21| Podane liczby wystąpień wyrazów w polskich kodeksach mają charakter szacunkowy, ponieważ w wielu kontekstach znaczenie polisemicznego wyrazu *dzień* wymaga głębszej analizy.

22| Do statystyki nie wliczono tych użyciu, w których *Tag* jest użyty w innym znaczeniu, np. jako jednostka miary czasu.

23| Wyrażenie *Datum der Entscheidung* występuje aż 34 razy w AT ZPO.

24| Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung – ZPO), (RGBl. Nr. 113/1895).

25| Można przypuszczać, że zasada unikania wyrazów obcych została zastosowana najbardziej skrupulatnie w niemieckojęzycznych kodeksach postępowania karnego. Por. Handbuch der Rechtsförmlichkeit 2008, punkt 78.

26| Można domniemywać, że do określania terminów używa się jeszcze innych środków leksykalnych.

Dane te ukazują odmienne preferencje w użyciu analizowanych wyrazów w aktach normatywnych wybranych krajów. Dotyczą one zarówno frekwencji jak i dystrybucji w prawie procesowym. Są więc dowodem na istnienie specyficznych konwencji tekstowych na płaszczyźnie leksykalnej. Najwyraźniej jest to widoczne w przypadku wyrazu *Datum* i polskiego wyrazu *dzień*.

7. Analiza kookurencji

Trzeci ważny aspekt konwencji tekstowych to kookurencje leksykalne. Tym pojęciem określa się współwystępowanie różnych elementów w tych samych kontekstach. W kolejnym kroku zestawimy kookurencje analizowanych wyrazów, aby w ten sposób określić istniejące regularności i schematy składniowe, w których one występują.

Tabela 2: Kookurencje w niemieckim kodeksie postępowania cywilnego (DE ZPO).

Datum	Tag
Datum + nazwa czynności prawnej Datum der Zustellung (2×) Datum des Vertragsabschlusses Datum der Eintragungsanordnung (3×) Datum der Entscheidung (des Insolvenzgerichts)	Tag + nazwa czynności prawnej Tag der Zustellung (3×) Tag des Abschlusses des Vergleichs Tag der Eintragungsanordnung (1×) Tag der Verhandlung Tag der Pfändung Tag der Eintragungsanordnung (1×) Tag des Eingangs Tag der Verkündung (von dem) Tag der Rechtskraft des Urteils (an) Tag der Rechtshängigkeit der Musterfeststellungsklage
Datum + und (5×) Datum und die Unterschrift (3×) Datum und die Anschrift	Tag und 0×
W złożeniach z członem określonym -datum Geburtsdatum (2×) Ausfertigungsdatum (1×)	W złożeniach z członem określonym -tag Werktag (1×), Feiertag (4×), Terminstag (3×), Kalendertag (3×), Arbeitstag (1×), Geschäftstag (1×) W złożeniach z członem określającym Tag- Tageskurs (1×), Tagesguthaben (1×)

Tabela 2 ujawnia fakt synonimicznego użycia następujących wyrażień:

- Datum der Zustellung (3×) ↔ Tag der Zustellung (3×),
- Datum des Vertragsabschlusses ↔ Tag des Abschlusses des Vergleichs,
- Datum der Eintragungsanordnung (3×) ↔ Tag der Eintragungsanordnung (1×).

Według niemieckich zasad techniki prawodawczej jest to dopuszczalne w ograniczonym stopniu, o ile nie są to ściśle określone terminy prawne.²⁷ Synonimiczne użycie wyrazów w tym samym akcie prawnym neutralizuje działanie norm preskryptywnych. Dzięki temu powstaje większe pole wyboru dla tłumacza oraz możliwość tłumaczenia dosłownego.

Z przedstawionego zestawienia wynika, że wyraz *Tag* wykazuje znacznie większą zdolność do tworzenia kookurencji niż jego synonim *Datum*. Różnica ta powinna być uwzględniana przy ustalaniu ekwiwalencji tekstowo-normatywnej.

Tabela 3: Kookurencje w austriackim kodeksie postępowania cywilnego (AT ZPO).

Datum	Tag
Datum + nazwa czynności prawnej Datum der Kostenentscheidung Datum der Entscheidung (34×) Datum des Beschlusses Datum des Versäumungsurteils Datum des Schiedsspruchs Datum der Entscheidung über das Rechtsmittel Datum der Entscheidung erster Instanz Datum der Entscheidung der zweiten Instanz Datum der Entscheidung des Obersten Gerichtshofs Datum der Kostenentscheidung	Tag + nazwa czynności prawnej Tag des Wiederaufnahmebeschlusses
Datum und Datum und die Unterschrift	Tag und Ort, Tag und Stunde der Tagsatzung (2×) Tag und Ort der Geburt (1×)
W złożeniach z członem określonym -datum das Geburtsdatum (2×)	W złożeniach z członem określonym -tag Geburtstag (0×) Gerichtstag (1×) Rechtsanwaltskammertag (gesetzlicher) Feiertag

27| Por. Handbuch der Rechtsförmlichkeit. Teil B Allgemeine Empfehlungen für das Formulieren von Rechtsvorschriften vom 28. September 2008, s. 74 i 75.

Datum	Tag
	W złożeniach z członem określającym Tag- Tagsatzung (174×)
	Inne wyrażenia letzter Tag der Frist Tag der Geburt

Zestawienie użyc *Datum* i *Tag* w AT ZPO ujawnia wyraźne różnice w tworzeniu kookurencji. *Tag* praktycznie ich nie tworzy. Blokada ta wynika, być może, z niezwykle wysokiej frekwencji złożenia *Tagsatzung*. Jest to austriacyzm, występujący wyłącznie w Kodeksie postępowania cywilnego tego kraju. Używa się go w znaczeniu *Gerichtstermin* (Markhardt 2010: 118) w powtarzalnych ciągach kolokacyjnych²⁸. Por.:

- Tagsatzung zur mündlichen Verhandlung (22×),
- Anberaumung einer Tagsatzung zur Verhandlung über den Aufnahmeantrag,
- eine vorbereitende Tagsatzung anberaumen.

Tag w znaczeniu *data* używany jest też częściej w uzualnych sformułowaniach, w których chodzi o wyznaczenie daty i godziny rozprawy sądowej lub potwierdzenie miejsca, daty i, czasami, godziny dokonania jakiejś czynności lub zdarzenia (np. podanie daty urodzin).

Tabela 4: Kookurencje w austriackim kodeksie postępowania karnego²⁹ (AT StPO).

Datum	Tag
Datum + nazwa czynności prawnej 0×	Tag + nazwa czynności prawnej Tag des Einlangens der Akten Tag der Einsichtnahme Tag der Hauptverhandlung (2×) Termin der Hauptverhandlung (4×) Termin des Gerichtstags
Geburtsdatum (2×)	Tag und Tag und Ort der Geburt (3×) Ort, den Tag und die Stunde der Vernehmung

28| Z treści art. 505 AT StPO [...] „Dieses (vorgesetzte Komando) hat das rechtzeitige Erscheinen des Geladenen zu veranlassen und ihn nötigenfalls auch von Amts wegen zum Termin vorzuführen.“ wynika, że określenia *Termin* używa się w znaczeniu *rozprawa (sądowa)*.

29| Strafrechtsordnung 1975 (StPO), (BGBl. Nr. 631/1975).

Datum	Tag
	Złożenia z -tag jako człon określanym Gerichtstag 19× Rechtsanwaltskammertag (2×) Werktag (1×) Feiertag (2×) Ablaufstag (1×) Sitzungstag (1×) Arbeitstag

Powyższa tabela odsłania wyraźne różnice w dystrybucji wyrazów *Datum* i *Tag* w AT StGB. Wyraz *Datum* praktycznie w tym kodeksie nie występuje. W synonimicznym znaczeniu używa się też określenia polisemicznego wyrazu *Termin* (Iluk 2017: 793–794). Por.:

- ▶ *Termin der Hauptverhandlung* (4×) = termin / data rozprawy głównej.

Wyrazu *Tag* używa się w podobnych uzualnych sformułowaniach jak w Kpc. Natomiast w złożeniach składnik *-tag* jest polisemiczny. W zależności od członu określającego może aktualizować znaczenie *dzień* (*Werktag*, *Feiertag*, *Arbeitstag*, *Sitzungstag*) lub *zrzeszenie* (*Rechtsanwaltskammertag*)³⁰.

Nazwa *Gerichtstag*

Wysoką frekwencję w AT StGB wykazuje nazwa *Gerichtstag*. Określa się nim dzień posiedzenia sądowego. Do takiej konkluzji skłania nas polisemia zewnętrzna wyrazu *Tag* i *Gericht*, która w ogólnie dostępnych słowniku języka ogólnego i w słownikach dwujęzycznych nie jest wystarczająco wyeksponowana.³¹ Słuszność naszej interpretacji potwierdza definicja tego terminu w słowniku specjalistycznym „Rechtswörterbuch” Creifeldsa (1990: 468): *Gerichtstag* to „für eine Verhandlung bestimmter Rechtsstreitigkeiten festgesetzter Tag [wyznaczony dzień / wyznaczona data do rozpatrzenia sporu prawnego]”.

Interpretację tę potwierdza również treść § 363 AT StPO:

- (1) *Wird über den Antrag nicht schon in nichtöffentlicher Sitzung entschieden, so ist ein Gerichtstag zur öffentlichen Verhandlung der Sache anzuberaumen.*

30| Rechtsanwaltskammertag jest korporacją zrzeszającą 9 izb adwokackich w Austrii, na czele której stoi prezydent. Do jej zadań należy m.in. wyznaczanie obrońców dla aresztowanych podejrzanych. <https://www.rechtsanwaelte.at/kammer/oerak/organisation-aufbau/> (dostęp 30.03.2020).

31| Por. hasło *Tag* w internetowym słowniku niemiecko-polskim Pons. Natomiast w słowniku translacyjnym (Kilian/ Kilian 2014) brak hasła *Gerichtstag*.

Zwrot *einen Gerichtstag anberaumen* można przetłumaczyć na język polski: wyznaczyć datę/ termin posiedzenia sądowego³².

Słownik Köblera (2016: 176) definiuje tę nazwę jako „Tag, an dem Sitzungen des Gerichts stattfinden [dzień, w którym odbywają się posiedzenia sądu]”. Dotyczy to sytuacji, w których:

- a) posiedzenia sądowe nie odbywają się w każdy dzień, tylko w określonych dniach tygodnia,
 - b) posiedzenia sądowe odbywają się poza właściwą siedzibą sądu.
- Por. treść art 151 Kpc dotyczącego miejsca posiedzeń sądowych:

§ 1. Posiedzenia sądowe odbywają się w budynku sądowym, a poza tym budynkiem tylko wówczas, gdy czynności sądowe muszą być wykonane w innym miejscu albo gdy odbycie posiedzenia poza budynkiem sądowym ułatwia przeprowadzenie sprawy lub przyczynia się znacznie do zaoszczędzenia kosztów.

oraz

§ 2 Ausführungsgesetz GVG ust. 1 (DE): Das Justizministerium kann anordnen, daß außerhalb des Sitzes eines Amtsgerichts regelmäßige Gerichtstage abgehalten werden.

Mając na uwadze podane konteksty, można przyjąć, że funkcjonalnym odpowiednikiem tego określenia jest samo wyrażenie *posiedzenie sądowe* lub *dzień posiedzenia sądowego*. Ostatni ekwiwalent może oznaczać konkretny dzień tygodnia, w którym mają odbywać się posiedzenia sądowe lub konkretną datę, na którą wyznaczono posiedzenie.

Nazwa *Amtstag*

W sądownictwie austriackim terminem *Amtstag* określa się ustalony dzień tygodnia, w którym sąd rejonowy lub krajowe sądy pracy i spraw socjalnych świadczą bezpłatne usługi na rzecz obywateli. Wykonuje je sędzia lub oddelegowany pracownik sądowy. W ramach dnia przyjęć stron można złożyć pozw, wnioski i pisma procesowe³³.

Tabela 5: Kookurencje w polskim kodeksie postępowania cywilnego (Kpc).

Data	Dzień
data doręczenia (8×)	dzień doręczenia (znacznie >8×)
data dokonania (każdego) zajęcia	dzień dokonania zajęcia
data uprawomocnienia się postanowienia (1×)	dzień uprawomocnienia się (orzeczenia) (13×)
data (pierwotnego) wniesienia	dzień wniesienia / wpływu pozwu

32| W praktyce rozprawa jest jedna i dzieli się ją na kilka sesji sądowych. Jednakże świadków sąd wzywa na rozprawę, a nie na sesję.

33| Więcej pod adresem: https://www.oesterreich.gv.at/themen/dokumente_und_recht/zivilrecht/1/Seite.1010195.html, dostęp. 22.03.2020.

Data	Dzień
data złożenia data sporządzenia planu data śmierci spadkodawcy data otwarcia i ogłoszenia (testamentu) data przetargu końcowa data użytkowania wieczystego data otwarcia i ogłoszenia (testamentu) data przetargu	dzień złożenia odpowiedzi na pozew dzień ogłoszenia dzień zamknięcia rozprawy dzień wniesienia powództwa dzień ogłoszenia wyroku dzień wydania orzeczenia dzień złożenia odwołania dzień przekazania należności komornikowi dzień prawomocnego zakończenia postępowania
data i miejsce wydania (wyroku) data i miejsce rozpoznania sprawy i wydania wyroku	

Wysoka frekwencja wyrazu *dzień* oraz przedstawiony wybór kookurencji potwierdzają jego preferowane użycie w Kpc. Analizując kookurencje wyrazów *data* i *dzień*, można zauważyć, że w pewnych kontekstach są one używane zamiennie, co potwierdza ich pełną synonimię. Takie użycie narusza zasady techniki prawodawczej. Zgodnie z § 10 Rozporządzenia z dnia 7 marca 2016 r. Prezesa Rady Ministrów w sprawie zasad techniki prawodawczej³⁴ do oznaczenia jednakowych pojęć używa się jednakowych określeń, a różnych pojęć nie oznacza się tymi samymi określeniami.

Tabela 6: Kookurencje w Kodeksie postępowania karnego³⁵ (Kpk).

Data	Dzień
data doręczenia (postanowienia) (20×) data powiadomienia data złożenia data uprawomocnienia się orzeczenia (7×) data ogłoszenia wyroku / orzeczenia / postanowienia (5×)	dzień doręczenia (pisma / żądania) (2×) dzień wydania orzeczenia / postanowienia dzień śmierci dzień tymczasowego aresztowania dzień ogłoszenia (2×) dzień zatrzymania dzień przesłuchania dzień pierwszej czynności dzień posiedzenia dzień otrzymania informacji dzień upływu terminu dzień zatrzymania dzień otrzymania orzeczenia / informacji / wniosku

34| Dz.U. z 2002 r. nr 100, poz. 908.

35| Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555 ze zm.).

Przedstawiony wybór kookurencji potwierdza preferowane użycie *dzień* w polskim Kpk. Częstość użycia wyrazu *data* jest wprawdzie wyższa, ale gros kookurencji stanowią trzy powtarzalne związki wyrazowe. W pewnych kontekstach używa się zamiennie obu wyrazów. Potwierdza to ich synonimię w znaczeniu *dzień oznaczony według kalendarza*.

8. Nazwa *Tag* w niemieckich aktach stanu cywilnego i jego normatywny odpowiednik w języku polskim

W niemieckiej Ustawie z dnia 19 lutego 2007 r. o aktach stanu cywilnego³⁶ (PstG) regulującej kwestie trybu i zasady rejestracji stanu cywilnego i wystawiania stosownych aktów urodzenia, małżeństwa i zgonu, nie używa się wyrazu *Datum* dla określenia dnia kalendarzowego, w którym nastąpiło określone zdarzenie. W tym kontekście występują wyrażenia: *Tag der Geburt*, *Tag der Eheschließung*, *Tag der Begründung der Lebenspartnerschaft*, *Tag (Stunde und Minute) des Todes*, *Tag und der Ort der Ausstellung der Personenstands-surkunde*.

W polskiej Ustawie z 28 listopada 2014 r. – prawo o aktach stanu cywilnego³⁷ dla określenia referencji czasowych zdarzenia w ujęciu tej ustawy używa się wyłącznie wyrazu *data*. Występuje on w następujących kookurencjach: *data i miejsce urodzenia*, *data i miejsce zawarcia małżeństwa*; *data śmierci*, *data*, *godzina i miejsce zgonu*, *data złożenia przez mężczyznę oświadczenia, że dziecko pochodzi od niego*, *data złożenia przez matkę dziecka oświadczenia, że mężczyzna, który złożył oświadczenie, jest ojcem dziecka*, *data odmowy przyjęcia oświadczeń*, *data uprawomocnienia się orzeczenia*.

Z powyższego wynika jednoznacznie, że niemieckim odpowiednikiem normatywnym wyrazu *data* w polskich aktach stanu cywilnego jest tylko *Tag*. W tłumaczeniach aktów stanu cywilnego z języka niemieckiego na język polski ekwiwalentem normatywnym wyrazu *Tag* jest wyłącznie *data*. Inne ekwiwalenty nie spełniają wymogów ekwiwalencji tekstowo-normatywnej. Informacji o takim ograniczeniu normatywnym nie ma np. w „Wielkim słowniku polsko-niemieckim” (2008: 88 i 864), w którym wymienienia się tylko jeden niemiecki ekwiwalent *Geburtsdatum*. Analogiczna informacja znajduje się w słowniku translacyjnym (Kilian/ Kilian 2014: 496). Brak w nim także hasła *Geburtstag*.

Jak wykazano wyżej, w prawie procesowym Austrii i Niemiec nie przestrzega się tak rygorystycznie dystrybucji wyrazów *Tag* i *Datum*, jak w *Personenstandsgesetz*, dlatego istnieje większa swoboda w wyborze odpowiednika leksykalnego ze zbioru synonimów. Podobnie z większą tolerancją używa się synonimicznych określeń w języku prawniczym nie tylko ze względów stylistycznych.

36| Personenstandsgesetz vom 19. Februar 2007 (BGBl. I S. 122).

37| Dz.U. 2014 poz. 1741 ze zm.

9. Wnioski translacyjne

Porównanie frekwencji i dystrybucji analizowanych wyrazów wykazało wysoki poziom ich zróżnicowania pod tym względem. Częściowe pokrywanie się dystrybucji semantycznie kongruentnych wyrazów umożliwia ich zamienne użycie w podobnych kontekstach. Z drugiej strony ustalone odrębności wskazują na wyraźną tendencję do dyferencjacji dystrybucyjnej. Jej adekwatne uwzględnienie w translacie byłoby miarą zachowania ekwiwalencji tekstowo-normatywnej. Dotyczy to zwłaszcza określeń charakteryzujących się szczególnie wysoką frekwencją. Stosowanie kongruentnego semantycznie odpowiednika z niską frekwencją w przekładzie prowadzi raczej do jego egzotyzacji. Stąd nasuwa się wniosek, że najbardziej optymalnymi odpowiednikami normatywnymi są te określenia, które w danym akcie normatywnym poza kongruencją pojęciową (referencyjną) cechuje podobny poziom frekwencji i zakres dystrybucji³⁸.

Analizując słowniki translacyjne, można łatwo dostrzec, że oba tu zastosowane kryteria opisu jednostek leksykalnych, tj. frekwencja i dystrybucja, nie są wcale lub w niewystarczającym stopniu uwzględniane przy wyborze propozycji translacyjnych³⁹. Konsekwentne uwzględnienie tych parametrów dałoby użytkownikowi takiego słownika większą gwarancję zachowania ekwiwalencji tekstowo-normatywnej w przekładzie tekstów specjalistycznych.

Bibliografia

Literatura prymarna

- Departament języka polskiego. Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczeń Pisemnych. Komisja Europejska (2016) *Vademecum tłumacza. Wskazówki redakcyjne dla tłumaczy*. Luxemburg.
- Gesetz vom 17. November 1964. Zivilprozessordnung. Einleitender Teil. Allgemeine Bestimmungen. Dz.U.64.43.296-tłum, dostęp 25.03.2015
- Handbuch der Rechtsförmlichkeit. Teil B Allgemeine Empfehlungen für das Formulieren von Rechtsvorschriften vom 28. September 2008*, (http://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF/Themenseiten/RechtssetzungBuerokratieabbau/HandbuchDerRechtsfoermlichkeit_deu.pdf?__blob=publicationFile, dostęp 19.03.2020).
- Tuora-Schwierskott, Ewa (red.) (2016). *Strafprozessordnung StPO. Übersetzung ins Polnische / Niemiecki kodeks postępowania karnego w tłumaczeniu na język polski*. Regensburg. (tłum. Ewa Tuora-Schwierskott).

38| Szczegółowe problemy translacji wyrazu 'data' w opublikowanych przekładach ww. kodeksów zostały omówione w Iluk 2018: 827–831.

39| W przypadku analizowanych określeń polskie słowniki translacyjne podają wyłącznie ich naturalne najbliższe odpowiedniki leksykalne: dzień → Tag, data → Datum i odwrotnie.

- Tuora-Schwierskott, Ewa (red.) (2016). *Zivilprozessordnung (ZPO) Buch 1 und 2 / Niemiecki kodeks postępowania cywilnego (ZPO). Księga pierwsza i druga*. Berlin. (tłum. Ewa Tuora-Schwierskott).
- Weigend, Ewa (red.) (2004). *Die polnische Strafprozessordnung: vom 6. Juni 1997 nach dem Stand vom September 2003 – Kodeks postępowania karnego*. Freiburg im Breisgau. (tłum. Ewa Weigend).

Literatura sekundarna

- Choduń, Agnieszka (2006). „Leksyka tekstów aktów prawnych”. W: *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i socjologiczny* LXVIII, 4. S. 19–30.
- Creifelds, Carl (1990). *Rechtswörterbuch*. München.
- Frączek, Agnieszka/ Wiktorowicz, Józef (red.) (2008). *Wielki słownik polsko-niemiecki*. Warszawa.
- Gizbert-Studnicki, Tomasz (1986). *Język prawny z perspektywy socjologicznej*. Warszawa/Kraków.
- Iluk, Jan (2012). „Terminologia prawna i prawnicza z perspektywy interlingwalnej”. W: *Studia Linguistica* XXXI. Wrocław. S. 7–21.
- Iluk, Łukasz (2013). „Ustalanie ekwiwalencji terminów prawnych dla celów leksykograficznych i translacyjnych na przykładzie pola terminologicznego małoletni, nieletni, młodociany i ich odpowiedników w języku niemieckim”. W: *Studia Germanica Gedanensia* 29. S. 112–123.
- Iluk, Łukasz (2015a). „Precyzja terminologiczna w wybranych słownikach prawniczych”. W: *Studia Niemcoznawcze* LVI. Warszawa. S. 413–432.
- Iluk, Łukasz (2015b). „Metoda poszukiwania i ustalania terminów w różnych systemach prawnych w oparciu o akty normatywne”. W: *Studia Niemcoznawcze* LV. Warszawa. S. 631–644.
- Iluk, Łukasz (2016). „Znaczenie wiedzy prawnej w procesie translacji terminów prawnych i prawniczych na przykładzie nazw środków zaskarżenia”. W: *Studia Niemcoznawcze* LVIII. S. 501–518.
- Iluk, Łukasz (2016b). „Wpływ podejścia translacyjnego na efektywność i poprawność przekładu tekstu prawnego w ramach ćwiczeń traduktologicznych”. W: *Rocznik Przekładoznawczy* 11. S. 197–215.
- Iluk, Łukasz (2017). „Nazwa *termin* w prawie procesowym i problemy jej przekładu”. W: *Studia Niemcoznawcze* LX. S. 787–804.
- Iluk, Łukasz (2018). „Lokalizator temporalny *data* w polskim prawie procesowym i jego odpowiedniki w języku niemieckim”. W: *Studia Niemcoznawcze* LXI. S. 817–833.
- Iluk Łukasz, Iluk Jan (2019). „Problem przekładu podmiotów zaimkowych w aktach prawnych na język polski”. W: *Applied Linguistics Papers* 26/2. S. 33–46.
- Iluk Jan, Iluk Łukasz (2020). *Modell komparativer Mikroanalysen der Gesetzessprache für translatorische Zwecke*. W: *Studia Germanica Gedanensia* 43, S. 180–192.

- Lohaus, Marianne (2000). *Recht und Sprache in Österreich und Deutschland*. Gießen.
- Kielar, Barbara (2003). „TS w układzie międzynarodowej komunikacji zawodowej (na przykładzie tłumaczenia tekstów prawnych)”. W: *Języki specjalistyczne 3. Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. Warszawa. S. 121–133.
- Kielar, Barbara (2010). „Drogi i bezdroża tłumaczenia tekstów prawnych”. W: *Publikacja jubileuszowa III. Lingwistyka stosowana – języki specjalistyczne – dyskurs zawodowy*. Warszawa. S. 131–147.
- Kielar, Barbara (2013). *Zarys translatoryki*. Warszawa. (<https://portal.uw.edu.pl/documents/7732735/0/SN+6.+Barbara+Z.+Kielar+-+Zarys+translatoryki.pdf>, dostęp: 17.03.2020).
- Kierzkowska, Danuta (2007). *Tłumaczenia prawnicze*. Warszawa.
- Kilian, Alina/ Kilian, Agnieszka (2014). *Słownik języka prawniczego i ekonomicznego, polsko- niemiecki*. Warszawa.
- Köbler, Gerhard (2016). *Juristisches Wörterbuch*. München.
- Koller, Werner (2001). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Wiebelsheim.
- Markhardt, Heidemarie (2006). *Wörterbuch der österreichischen Rechts-, Wirtschafts-, und Verwaltungsterminologie*. Frankfurt a. M.
- Matulewska, Aleksandra (2010). „Teksty paralelne a ustalanie konotatów i denotatów na potrzeby przekładu polsko-angielskiego”. W: *Legilingwistyka Porównawcza 3*. S. 55–68.

Jan Iluk

Wydział Humanistyczny UŚ
ul. Grota-Roweckiego 5
41–200 Sosnowiec, Polska
jan.iluk@us.edu.pl
ORCID: 0000–0003–2539–1936

Łukasz Iluk

Dziekanat Wydziału Prawa i Nauk Społecznych WSFiP
ul. Tańskiego 5
43–382 Bielsko-Biała, Polska
lukasz@iluk.katowice.pl
ORCID: 0000–0003–1741–8350

